

WESP Onderwijs
Componistenlaan 55a
2215 SN VOORHOUT
T 0252-372053
F 0252-371152
E wesp.cvw@wxs.nl
W www.wespweb.nl

September 2006

'Ik vond het leerrijk'

Rapportage van het onderzoek naar de
introductie van leercirkels op
het Hofstad MAVO

Titel:	'Ik vond het leerrijk' Rapportage van het onderzoek naar de introductie van leercirkels op het Hofstad College
Auteur:	Fiet van Beek
Uitvoering onderzoek:	Fiet van Beek, Machteld Guijt en Minke Verdonk (stichting WESP)
Opdrachtgever/ financier:	Hofstad College te Den Haag, gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs in het kader van "Beleidsregel Vooruit", innovatie in het Voortgezet Onderwijs.
Met medewerking en dank aan:	de leerlingen voor wie een leercirkel is gehouden met hun familie en vrienden die deelnamen en anderen die beroepsmatig aan het project hebben meegewerkt: Mariem Aameyri (Hofstad MAVO), Kieke Arlman-Wijs (WESP/EKC), Hanneke van Beek (WESP), Jan Boeijnga (WESP/EKC), Nathalie van der Bom (Hofstad MAVO), Hans van den Broek (Hofstad MAVO), Erik van Buren (WESP), Kitty Duell (WESP/EKC), Allard Ganzevles (Hofstad MAVO), Hans Geuzebroek (Hofstad MAVO), Monique de Jong (Hofstad MAVO), Karin van der Lee (Hofstad Lyceum), Jorien Meerdink (WESP), Ilona Meesters (Hofstad MAVO), Marianne Mewissen (Hofstad College), Esther Overduin (WESP), Rob Pinkse (WESP/EKC), Ariane van Rhijn (WESP/EKC), Frans Smiers (Hofstad MAVO), John Swildens (Hofstad College), Hanny Teunissen (Hofstad MAVO), Guus Verhoef (Hofstad MAVO), Debby Whipty (Hofstad MAVO), Martin van Zanten (Hofstad MAVO), Jeannette van Zijl (Hofstad MAVO). En niet te vergeten: de telefoniste/receptioniste en conciërges van Hofstad MAVO.

Vanwege de privacy zijn de namen van leerlingen veranderd en andere namen vermeden.

©2006 Stichting WESP (II)

Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting WESP (II).

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en art. 17 Auteurswet 1912, dient men de krachtens art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 verschuldigde vergoeding vooraf met WESP BV overeen te komen en te voldoen. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze rapportage in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Stichting WESP (II) te wenden.

No part of this report may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from Stichting WESP (II).

Inhoudsopgave

1. Opzet en verloop van het onderzoek	5
1.1. Inleiding	5
1.2. Doel en vraagstelling	5
1.3. Methode van onderzoek	6
1.4. Verloop van onderzoek	6
2. De leercirkel	8
2.1. Inleiding	8
2.2. Wat is een leercirkel	8
2.3. Wat kan de leercirkel betekenen?	9
3. Ervaringen van leerlingen	10
3.1. Inleiding	10
3.2. Informatie	10
3.3. Doel	11
3.4. Deelnemers aan de leercirkel	12
3.5. Verloop van de leercirkel	12
3.6. Na de leercirkel	13
3.7. Tevredenheid over de leercirkel	14
3.8. Tevredenheid over de mentor	14
3.9. Tevredenheid over de leercirkelaar	15
3.10. Effecten	15
3.11. Een leercirkel voor andere leerlingen?	16
4. Ervaringen van ouders	17
4.1. Inleiding	17
4.2. Informatie	17
4.3. Doel	18
4.4. Contact met de school	18
4.5. Deelnemers aan de leercirkel	19
4.6. Verloop van de leercirkel	19
4.7. Na de leercirkel	20
4.8. Tevredenheid over de leercirkel	21
4.9. Tevredenheid over de mentor	21
4.10. Tevredenheid over de leercirkelaar	21
4.11. Effecten	22
5. Ervaringen van mentoren	23
5.1. Inleiding	23
5.2. Informatie	23
5.3. Verloop van de leercirkel	23
5.4. Na de leercirkel	24
5.5. Effecten	24
5.6. Rol van de mentor	25
5.7. Voor welke leerlingen?	26

6. Ervaringen van leercirkelaars	28
6.1. Inleiding	28
6.2. informatie.....	28
6.3. Verloop van de leercirkel.....	29
6.4. Suggesties voor de school.....	30
7. Conclusies en aanbevelingen	31
Bijlagen:	
Bijlage 1: folder jongeren	34
Bijlage 2: folder ouders	37
Geraadpleegde bronnen:	40

1 Opzet en verloop van het onderzoek

1.1 Inleiding

In het voortgezet onderwijs zijn allerlei ontwikkelingen gaande die een uitdaging vormen voor scholen die leerlingen en ouders (meer) willen betrekken bij het vormgeven van het onderwijs. Het belang van ouderparticipatie wordt steeds meer gezien. Scholen zijn op zoek naar mogelijkheden om leerlingenparticipatie vorm te geven. Daarnaast zoekt men naar wegen om formeel en informeel leren beter in het onderwijsprogramma te integreren.

Op het Hofstad College heeft men de afgelopen jaren ondermeer het project Kwaliteit van leerlingenparticipatie uitgevoerd, waar alle Hofstadlocaties bij betrokken waren. Op Hofstad MAVO werd en wordt gewerkt met de methode 'Vraag het de leerling', waarbij leerlingen geïnterviewd worden en bevraagd over hun beleving en mening omtrent allerlei schoolzaken.

Hofstad MAVO is een kleine school binnen Den Haag. Aangezien de school de leerling een centrale plaats toedicht, wordt de eigen inbreng bij allerlei activiteiten op prijs gesteld, zeker wanneer het om eigen schoolzaken gaat.

Hofstad MAVO wil dan ook dat leerlingen zo veel mogelijk hun eigen leerroute uitzetten, een leerroute waarin theorie en toepassing van vaardigheden een hoofdrol vervullen. In feite gaat het hierbij om een Toegepaste Theoretische Leerweg (TTL). Vanuit deze gedachte heeft de school besloten om aan het project Leercirkels deel te nemen, om zo beter te kunnen inschatten wat leerlingen beweegt in het leerproces en hoe de school beter kan aansluiten bij hun belevingswereld.

De school zet met het project 'Leercirkels' een nieuwe stap in het meer centraal stellen van de leerling. In een leercirkel spreken leerling, familie en netwerk van de leerling en vertegenwoordigers van de school zich uit over de kwaliteiten en leervragen van de leerling. De leercirkel wordt voorbereid en begeleid door een onafhankelijke coördinator: de leercirkelaar.

Het project 'Leercirkels' biedt Hofstad MAVO een mogelijkheid om ervaring op te doen met het meer afstemmen van individuele vragen van leerlingen op het aanbod en kan als zodanig bijdragen aan meer vraaggestuurd werken.

1.2 Doel en vraagstelling

Doel van het project is om binnen Hofstad MAVO de methode van de leercirkel uit te proberen en er in korte tijd zoveel mogelijk ervaring mee op te doen. Onderzoek maakt deel uit van het project. Doel van het onderzoek is het verzamelen van implementatiegegevens.

De onderzoeksvragen zijn:

- welke factoren bevorderen de invoering?
- welke factoren belemmeren de invoering?
- hoe ervaren de direct betrokkenen het deelnemen aan een leercirkel?
- welke implementatiegegevens zijn nog meer van belang?

1.3 Methode van onderzoek

Vanwege het feit dat Hofstad MAVO de eerste school voor voortgezet onderwijs in Nederland is, waar met de leercirkel wordt gewerkt, is gekozen voor een verkennende methodiek. Er heeft een oriëntatie op schriftelijke bronnen plaatsgevonden.

Daarnaast zijn er feitelijke gegevens verzameld over de leercirkels. Gezien het aantal leercirkels en het feit dat de meeste aan het eind van de projectperiode zijn gehouden, is er geen effectonderzoek gedaan.

De belangrijkste en meeste gebruikte methodiek is het houden van diepte interviews met de direct betrokkenen: de leerlingen, ouders, mentoren en de leercirkelaars.

De deelnemers aan de leercirkels zijn bevraagd naar hun mening en ervaringen.

Er zijn vier vragenlijsten ontwikkeld; voor elke groep respondenten één. Deze vragenlijsten bevatten open en deels half open vragen. Er is vooral doorgevraagd op hun ervaringen en meningen. Ouders en jongeren is aan het eind van het interview gevraagd een aantal aspecten van de leercirkel te beoordelen met een rapportcijfer. De verslaglegging van de interviews heeft per vraag plaatsgevonden door de interviewer. De interviews zijn vervolgens geanalyseerd. Er is gezocht naar trends.

1.4 Verloop van het onderzoek

De interviews zijn gehouden in de periode juni 2005 tot juli 2006. De interviews met de leerlingen en ouders vonden zoveel mogelijk binnen een maand na de leercirkel plaats. Aangezien het onderzoek zich richt op de implementatie op Hofstad MAVO, zijn er geen interviews gehouden met de deelnemers van de proefleercirkels. Deze proefleercirkels zijn met leerlingen op een andere school gehouden en hadden alleen de ontwikkeling van het model ten doel.

De interviews met de deelnemers konden pas plaatsvinden als er een leercirkel gehouden was. In het begin van de projectperiode werden 2 leercirkels gehouden, daarna trad stagnatie op. Uiteindelijk werden de overige leercirkels in het voorjaar van 2006 gehouden.

De selectie van de leerlingen is door de directeur van Hofstad MAVO gebeurd. Bedoeling was in zoveel mogelijk verschillende situaties ervaring op te doen. Dus niet noodzakelijkerwijs met gedrags- en/of leerproblemen.

De school heeft 13 leerlingen een leercirkel aangeboden. De directeur heeft de leerlingen aangezocht. Daarna is een leercirkelaar met de voorbereiding gestart.

De leerling en ouders kregen eerst een brief met informatie van de school. Daarna nam de leercirkelaar contact op met de leerling, ouders en mentor. Leerling en ouders hebben de folders gekregen die in het kader van het project over de leercirkel zijn gemaakt.

Tijdens de voorbereiding bleek dat er om uiteenlopende redenen voor 6 van deze leerlingen uiteindelijk geen leercirkel gehouden kon worden. Per zaak konden meerdere factoren een rol spelen. Deze factoren zijn: slechte bereikbaarheid van de mentor (4x), leerling niet gemotiveerd (2x), leerling van school gestuurd (1x), leerling kreeg zorgaanbod (1x), te belastend voor de leerling vanwege spanningen tussen

ouders (1x), slechte bereikbaarheid van de leerling (1x), ouder geeft geen toestemming (1x) en mentor niet gemotiveerd (1x). Per zaak kunnen meerdere redenen voorkomen.

Het kwam vaak voor dat er tijdens de aanmelding en voorbereiding belangrijke zaken over de thuissituatie duidelijk werden die daarvoor niet of onvoldoende bij de school bekend waren. Dit was zowel het geval bij zaken waarin het niet tot een leercirkel kwam als bij zaken waarbij dit wel het geval was.

In 7 situaties heeft de voorbereiding tot een leercirkel-bijeenkomst geleid. Aan deze cirkels hebben 49 personen deelgenomen; dat is gemiddeld 7 personen per leercirkel. De leercirkelaar is hierbij niet meegerekend. Naast de leerling, ouders en de mentor namen ondermeer vrienden en/of klasgenoten deel, broers en zussen en anderen uit het netwerk van de leerling. De leercirkels zijn volgens plan verlopen in die zin dat het beoogde proces heeft plaatsgevonden, de resultaten zijn vastgelegd, zowel de leerling als ouders en vertegenwoordigers van de school en netwerk van de leerling deelnamen en ouders en leerling overwegend tevreden waren.

De coördinatoren die de leercirkels hebben begeleid, hebben mentoren, ouders en leerlingen geïnformeerd over het feit dat zij voor een interview benaderd zouden worden. Daarna heeft de interviewer van WESP contact met hen opgenomen om een afspraak voor een interview te maken. Er zijn 7 leerlingen, 7 ouders, 5 mentoren en 5 leercirkelaars benaderd. Eén ouder werd niet bereikt. Eén mentor wilde maar ten dele meewerken (geen tijd); met haar is niet de gehele vragenlijst doorgenomen. Twee mentoren en twee leercirkelaars hebben aan meerdere (2) leercirkels meegewerkt. Zij werden over beide leercirkels geïnterviewd. In totaal zijn er 26 interviews gehouden met 25 personen.

De ouders en leerlingen werden meest thuis geïnterviewd, de mentoren deels op school, deels telefonisch. De leercirkelaars zijn hoofdzakelijk telefonisch geïnterviewd.

Het aantal leercirkels en geïnterviewden per doelgroep is te klein om representatieve uitspraken te kunnen doen. Desalniettemin leveren de interviews wel veel informatie op die voor de implementatie van belang zijn. In het laatste hoofdstuk 'Conclusies en aanbevelingen' worden zij geformuleerd in aandachtspunten.

2 De leercirkel

2.1 Inleiding

Aangezien de leercirkel een nieuw fenomeen is, wordt in dit hoofdstuk kort uiteengezet wat een leercirkel is, wie erbij betrokken zijn en wat ermee beoogd wordt. Hierbij is gebruik gemaakt van de bronnen die op de literatuurlijst achterin dit rapport vermeld staan. In dit verband zijn ook de folders over de leercirkel interessant. Er is een versie voor leerlingen en voor ouders/verzorgers (zie bijlage 1 en 2).

Het gaat in dit hoofdstuk niet om de beschrijving van het project 'Leercirkel', maar om het instrument leercirkel.

2.2 Wat is een leercirkel

In een leercirkel gaat het om wat er voor een individuele leerling belangrijk is om te leren; zowel op als buiten school. Deze nieuwe methode biedt een school een mogelijkheid om samen te werken met leerlingen en hun familie en netwerk. In een bijeenkomst komen de leerling, ouders en anderen die bij het kind horen samen met mensen met wie het kind op school te maken heeft. De leercirkel draait om de leervraag van een leerling; niet een probleem is de aanleiding maar de ontwikkeling van het kind in zijn algemeenheid. In een leercirkel komen mensen bij elkaar om het leerproces van het kind te stimuleren en richting te geven. Zij bundelen hun krachten en ideeën om de ontwikkeling van een leerling te ondersteunen.

De school biedt de leercirkel aan; een onafhankelijke coördinator (de leercirkelaar) organiseert de cirkel. De leercirkelaar heeft geen inhoudelijke bemoeienis of belangen; hij of zij faciliteert en ondersteunt het proces.

De leercirkel kent drie fasen: de voorbereiding, de leercirkel (bijeenkomst) en de afsluiting (verwerken uitkomsten).

Tijdens de voorbereiding neemt de leercirkelaar contact op met de leerling, legt uit wat de bedoeling is en vraagt aan hem of haar wie er nog meer aanwezig zullen zijn. Vervolgens neemt de leercirkelaar contact op met deze personen om hen uit te nodigen en te informeren. Meestal nemen zo'n 6 tot 10 personen deel. Naast de leerling zelf, iemand van school en (een van de) ouder(s), kan het bijvoorbeeld gaan om broers- en zussen, vrienden van de leerling, medeleerlingen, een opa of oma, een voormalige leerkracht of iemand die met huiswerk helpt. Er wordt in principe van uitgegaan dat (een van) de ouders en een vertegenwoordiger van school (meestal de mentor) aanwezig zijn. Alleen als de leerling daar ernstige bezwaren tegen heeft, wordt er van afgeweken.

In de voorbereiding worden deelnemers gestimuleerd om niet alleen te denken over leren op school, maar ook buiten school. En niet alleen over kennis maar ook over vaardigheden, attitude en eigenschappen.

Als de voorbereiding is afgerond, volgt de gezamenlijke bijeenkomst: de leercirkel. De leercirkel wordt op school gehouden op een tijdstip dat geschikt is voor alle deelnemers.

De leercirkel bestaat uit drie gespreksronden. In de eerste ronde gaat het om wat de leerling kan. In de tweede ronde staat wat het kind kan en wil leren centraal. De deelnemers krijgen de gelegenheid om prioriteiten aan te geven in de geopperde ideeën. In ronde drie wordt uitgewerkt hoe het kind dingen kan leren en wat en wie daarvoor nodig is.

Het gesprek tijdens de leercirkel vindt plaats aan de hand van open vragen, die door de leercirkelaar worden gesteld. Alle aanwezigen krijgen om de beurt de gelegenheid antwoord op die vraag te geven. Steeds krijgt eerst het kind het woord. Er wordt niet gediscussieerd, maar geïnventariseerd wat de ideeën zijn. De leercirkelaar legt die vast en stuurt na afloop de uitkomsten aan alle aanwezigen. Dit verslag is bedoeld als basis voor het maken van verdere plannen.

2.3 Wat kan de leercirkel betekenen?

Alle deelnemers aan een leercirkel kunnen een beter en breder beeld krijgen van het leren van de leerling en worden geactiveerd een bijdrage te leveren en samen te werken. Dat geldt zowel voor op als buiten de school.

De *leerling* staat centraal en:

- wordt gekend en serieus genomen. Er wordt uitgegaan van wie en wat hij belangrijk vindt in het leven op school en buiten school. De leerling voelt zich als mens gekend;
- wordt gesterkt in het geloof in eigen kunnen, door het accent op kwaliteiten en mogelijkheden, niet op beperkingen;
- wordt gestimuleerd om eigen verantwoordelijkheid te nemen, zelf te kiezen, regisseur te worden van het eigen leerproces;
- wordt gestimuleerd om bronnen van hulp en steun aan te boren;
- wordt gestimuleerd zich breed te ontwikkelen;
- participeert in het maken van een individueel leerplan.

De *school* heeft met de leercirkel een hulpmiddel in handen om de leerling beter te bedienen, het leren leuker te maken en het leerproces daarnaar te organiseren.

De *school* creëert:

- beter zicht op begin- en thuissituatie van de leerling;
- meer aansluiting op de belevingswereld van de leerling;
- ouderparticipatie en activering van het netwerk;
- integratie formeel en informeel leren.

Ouders worden op een natuurlijke manier uitgenodigd hun visie en aanpak te delen en te verbreden.

Zij ervaren dat:

- hun kind echt gezien en gehoord wordt;
- hun kind gewaardeerd wordt;
- eigen inbreng serieus genomen wordt;
- zij er niet alleen voor staan; school en netwerken doen en denken mee.

3 Ervaringen van leerlingen

3.1 Inleiding

Er zijn 7 leerlingen over hun leercirkel geïnterviewd. De interviews zijn binnen enkele weken na de leercirkel gehouden, zodat de leercirkel hen nog goed voor ogen stond. Met de leerlingen is gesproken over de voorbereiding van de leercirkel, de leercirkel zelf, de resultaten en hun tevredenheid over het geheel en de betrokken professionals. De vragen over de tevredenheid zijn aan het eind van het interview gesteld, nadat het hele proces de revue was gepasseerd.

De geïnterviewde leerlingen zijn 6 jongens en 1 meisje. Vijf van hen zitten in de eerste klas van het VMBO, 2 in de tweede klas. Zij zijn 12 (2x), 13 (1x), 14 (3x) en 15 (1x) jaar. Drie van de geïnterviewden hebben een niet-Nederlandse achtergrond (Algerijns, Surinaams, Turks).

3.2 Informatie

Over wat de leercirkel is en hoe het verloopt zijn ze over het algemeen voldoende geïnformeerd. Ze hebben een brief en een folder gekregen, een gesprek met de directeur die de leercirkel heeft voorgesteld en met de leercirkelaar. Met name in het gesprek met de leercirkelaar is hen duidelijk geworden wat hen te wachten stond. Ze hebben informatie gekregen en gevraagd over hoe een leercirkel is opgebouwd, over welke vragen de leercirkel gaat, wie er mag komen, hoe lang het duurt.

Een jongen vertelt over hoe hij benaderd werd; zijn eerste gedachte was dat hij op zijn kop zou krijgen:

‘De directeur kwam naar me toe en vroeg of ik mee wilde werken aan een project. Ik vroeg hem of het positief of negatief was. Ik dacht dat ik iets gedaan had. Dat was gelukkig niet zo. Na de leercirkel praatte hij wel gewoon met mij, maar daarvoor niet. Alleen als er ruzie is of het erg uit de hand loopt komt hij er bij. Ik ben naar hem toe gegaan. Hij vertelde wat er zou gebeuren. Eerst dacht ik: “Waar heb je het over?” Toen vroeg hij: “Snap je het?” Ik zei: “Nee”. Toen legde hij het beter uit. Toen werd ik opgebeld door de leercirkelaar en die legde het beter uit. Ze vertelde over die vragen waar het over ging.’

Een ander:

‘Eerst wilde ik niet omdat ik niet wist wat het was.’

Het is alle jongeren onduidelijk waarom zij zijn uitgekozen voor de leercirkel. Die onduidelijkheid was er vooraf toen ze benaderd werden en is er ten tijde van het interview na de leercirkel nog steeds. Zij vinden dat niet prettig. De meeste dachten in eerste instantie dat ze uitgekozen werden omdat ze iets op hun kerfstok hadden.

Enkele uitspraken over die onduidelijkheid:

'Dat zou ik niet weten. Misschien omdat ik voor mijn mening durf uit te komen, verder weet ik het echt niet. Als het slecht zou gaan, zouden ze mij niet kiezen denk ik.'

'Ik dacht: 'waarom moet IK meedoen? Er worden gewoon zomaar leerlingen uitgekozen. Eerst vond ik dat niet leuk. Ik had er gewoon geen goed gevoel bij.'

'Ik dacht: waarom ben ik gekozen? Ben ik slecht of zo. Komt hij steunlessen geven of zo. Moet ik naar een lagere school? Hij zei niet waarom ik gekozen was en ik vroeg het niet. Mijn ouders wilden ook weten waarom ik was gekozen.'

'De directeur kwam opeens naar me toe en vroeg of ik even mee wilde komen. Ik kreeg van hem een formulier over de leercirkel. Ik dacht: 'Waarom word ik uitgekozen? Ik vond het raar. Ik dacht: straks heeft het te maken met iets slechts wat ik heb gedaan.'

'Ik weet nog steeds niet waarom ik ben gekozen. Dat is nog steeds een raadsel.'

De jongeren hebben behoefte aan informatie over:

- waarom zij zijn uitgekozen voor de leercirkel;
- hoe het in zijn werk gaat;
- wat er na de leercirkel met de resultaten gebeurt.

3.3 Doel

Op de vraag waarom er op Hofstad MAVO eigenlijk leercirkels gehouden worden antwoorden de jongeren:

'Ik denk dat ze de school beter willen maken'

'Om te kijken wat goed is om te leren en wat er nodig is, wat je kunt toepassen en waar je hulp bij kunt krijgen. Om te kijken wat het beste is voor iemand, denk ik.'

'Dat je later weet wat je wilt worden.'

'Om te praten over dingen waar je goed en slecht in bent volgens mij.'

'Omdat je dan zelf kan zien, zelf kan denken wat je verder wilt doen.'

3.4 Deelnemers aan de leercirkel

De leerlingen hebben zelf bepaald wie er bij hun leercirkel aanwezig was. Het feit dat de mentor erbij zou zijn, was een gegeven. Ook dat (één van) de ouders erbij zouden zijn. De meesten kozen hun ouders, klasgenoten of vrienden en broers of zussen. Ook waren er een keer een oom en tante, buurvrouw en een meester van de basisschool aanwezig.

'Ik heb mijn vriend gevraagd of hij wilde meedoen. De leercirkelaar had gezegd dat het wel handig is als er iemand bij is van je eigen leeftijd. Die leeft in jouw wereldje. Dat was ook zo. Hij zei ongeveer mijn dingen en mijn ouders weer andere dingen.'

'De leercirkelaar kwam met het voorstel van de mentor, die kent mij ook wel. Het was wel goed om iedereen erbij te hebben omdat je dan van beide kanten weet hoe ze denken, wat nodig is, wat beter is.'

De leerlingen vonden het prettig dat zij zelf mochten kiezen wie er bij waren. Zij zeiden daarover ondermeer:

'Ik moet het zelf doen omdat ik het beste weet wie ik ben.'

'Als zij het gaan bepalen, dan hoeft het niet. Ik wil zelf bepalen. Je hebt zelf kijk op wie wat over je weet. Meer mensen erbij had geen zin. Niet iedereen weet zoveel over mij.(...) Stel dat je je mentor niet kan uitstaan. Dan kan die er niet bij. Anders gaat hij allerlei negatieve dingen over mij zeggen waar ik toch niets aan heb.'

'Ik vind dat in ieder geval je ouders en je mentor er bij moeten zijn.'

3.5 Verloop van de leercirkel

De jongeren zijn enthousiast over de drie vragen die tijdens de leercirkel gesteld worden. Die zetten hen aan het denken. Ze vinden het soms wel moeilijk om er een antwoord op te vinden. Voor sommigen is het moeilijk om aan het begin van de leercirkel te zeggen wat ze goed kunnen:

'Dat was een beetje gek. Ik houd niet zo van opscheppen.'

De meeste jongeren waren een beetje zenuwachtig aan het begin. Zij vonden het leuk dat ze als eerste het woord kregen, maar voelde dat in het begin ook als druk. Gaandeweg verdwenen die gevoelens en kwamen ze meer los:

'Ik voelde me gespannen, vond het eng. Later werd het wel beter.'

Over de inbreng van anderen waren de meesten enthousiast:

'Sommige dingen waren leuk om te horen, sommige niet. Maar het klopte wel.'

'De tips vond ik wel goed. Dan weet je een beetje hoe je alles kunt doen. Dan kan ik het opvolgen, bijvoorbeeld concentratieoefeningen.'

'Sommige dingen had ik wel wat aan: dat ik ongeduldig ben. Mensen helpen mij dat te leren. Eigenlijk was er niks waar ik niks aan had.'

De meeste leerlingen vonden de leercirkel goed zoals hij verliep. Twee leerlingen hebben suggesties om iets te veranderen:

- leercirkel niet in de vakantie houden;
- niet zo lang, tempo hoger (minder dan 2 uur);
- groepjes laten kiezen door de leercirkelaar;
- liever niet in een kring maar aan een tafel.

3.6 Na de leercirkel

Alle leerlingen hebben kort na de leercirkel het verslag gekregen. Sommigen hebben het goed doorgelezen, anderen (nog) niet.

De verwachtingen over wat er nu mee gaat gebeuren zijn divers. De meeste leerlingen noemen punten waar ze zelf al wat mee hebben gedaan of kunnen gaan doen.

'Anderen hoeven er niets mee want het is van mij! Het zit in mijn hoofd. Dat is genoeg. Het is gewoon een belevenis om te doen.'

'Ik ga beter letten op de dingen die in het verslag staan.'

Wat de school er mee gaat doen, is soms wel, soms niet duidelijk:

'Niets denk ik. Er is niks over afgesproken.'

'De school gaat nu verbeteren. Niet alleen bij mij, maar ook bij andere leerlingen.'

'Ze gaan kijken of ik op teamsport kan en ze gaan een camera neerzetten op school en ik krijg extra les voor Engels. Verder weet ik niet officieel wat ermee gebeurt. Ik hoop dat ze het verslag bewaren en dan later zeggen: 'kijk dit was Saïd.'

'School kan het belangrijkste van wat zij vinden toepassen.'

'De school? Dat weet ik niet.'

3.7 Tevredenheid over de leercirkel

Er is de leerlingen gevraagd de leercirkel een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 7,5. Het hoogste cijfer is een 9+, het laagste een 6.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de leercirkel zijn:

- het verloop (leuk of niet leuk, of het goed liep) (++++--);
- het resultaat (+);
- duur (te lang: -);
- zat goed in elkaar (+);
- leiding leercirkelaar (+);
- aantal aanwezigen (+);
- onduidelijkheid over selectie (waarom ik?) (-),

Ter toelichting enkele citaten:

'Je krijgt tips hoe je iets kan doen. Ik vond het leerrijk. Als ik bijvoorbeeld talen beter wil leren, dan kan ik boeken mee naar huis krijgen.'

'Die posters die we maakten die mocht ik mee naar huis. Die heb ik hier nog hangen. Twee vellen vol met dingen die ik goed kan. Dat vond ik wel grappig.'

3.8 Tevredenheid over de mentor

Er is de leerlingen gevraagd de betrokkenheid van mentor tijdens de leercirkel een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 7,9. Het hoogste cijfer is een 10, het laagste een 7.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de mentor zijn:

- kwaliteit van inbreng (bijvoorbeeld bruikbare tips, dingen zeggen die kloppen) (++++-);
- positieve dingen inbrengen (--);
- hoeveelheid inbreng (te weinig: --);
- inzet (+).

3.9 Tevredenheid over de leercirkelaar

Er is de leerlingen gevraagd de leercirkelaar een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 8,4. Het hoogste cijfer is een 10, het laagste een 7.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de leercirkelaar zijn:

- inzet (++++);
- organisatie, regelen (+++);
- flexibiliteit (+);
- informatie vooraf (--);
- onduidelijkheid over selectie: waarom ik? (-);
- uitleg (++);
- instructies (++)

3.10 Effecten

De interviews zijn kort na de leercirkel gehouden. Er zijn dan nog geen effecten te verwachten met betrekking tot het leren. Daarom is de jongeren niet expliciet naar effecten gevraagd.

Zij noemen echter wel effecten van de leercirkel:

- een ander contact met de directeur;
- een ander en beter contact met de mentor;
- meer gaan nadenken over wat ik wil;
- bruikbare tips gekregen;
- thuis meer met anderen praten over wat je kan en wil leren;
- samen praten met mensen van thuis en school;
- leren om over jezelf te praten;
- praten over en horen van dingen waar je goed in bent.

'Ik spreek normaal wel met iemand over waar hij goed in is, maar niet over waar ik zelf goed in ben.'

'Nu zeg ik de hele tijd 'nee'. Mijn ouders en anderen vonden het belangrijk dat ik vaker nee zou zeggen en dat doe ik nu veel meer.'

'Ik vind het op zich wel goed bedacht. Ze proberen je wel te helpen om na te denken over wat je wilt, hoe je iets beter kunt gaan doen. Het is wel beter dat het ook gaat over de dingen buiten school! Normaal praat ik daar nooit over. Mijn moeder wil gewoon dat ik mijn school afmaak en dat is het.'

'Het was wel een beetje vreemd. Normaal zitten ze niet bij elkaar en dan zitten ze opeens gezellig te praten!'

'Het idee van het maken van een boekje waarin mijn ouders kunnen lezen wat ik allemaal doe, daar had ik zelf nooit aan gedacht. Goed idee.'

3.11 Een leercirkel voor andere leerlingen?

Zes van de zeven leerlingen zouden andere leerlingen aanraden ook een leercirkel te doen. Een van hen zou dat niet doen:

'Ik zou zeggen dat het veel gedoe is. Ik zou het ze niet aanraden. Die vrouw gaat je toch de hele tijd bellen en het duurt lang.'

De anderen putten ook uit hun eigen ervaring en vinden dat andere leerlingen juist wel een leercirkel zouden moeten doen als ze de kans krijgen:

'Ik zou zeggen het wel te doen omdat het goed is om te weten wat anderen van je vinden.'

'Ik zou zeggen dat ie het kan proberen. Dat ze tips en instructies kunnen krijgen om te kunnen leren.'

'Dat ie wel mee moet doen. Dat ze je gaan vragen wat je goed kan en wil doen. Dat het gewoon ook leuke dingen doen is, het gaat allemaal om jou, dat je iedereen mag uitnodigen. Je mag eigenlijk alles!'

'Dat hij er plezier van moet hebben. De dag erna was heel leuk, iedereen zei: 'Dat was lachen'. Het was ook heel gezellig en je leert er ook wat van. Ik zou nog wel een keer aan de beurt willen komen, bijvoorbeeld na een jaar, want dan zeg je: 'kijk dat kon ik toen nog niet en nu wel.'

4 Ervaringen van ouders

4.1 Inleiding

Er zijn 6 ouders over de leercirkel van hun zoon of dochter geïnterviewd. De interviews zijn binnen enkele weken na de leercirkel gehouden, zodat de leercirkel hen nog goed voor ogen stond. Ze vonden plaats bij de ouders thuis.

Met de ouders is gesproken over het contact met de school, de voorbereiding van de leercirkel, de leercirkel zelf, de resultaten en hun tevredenheid over het geheel en de betrokken professionals. De vragen over de tevredenheid zijn aan het eind van het interview gesteld, nadat het hele proces de revue was gepasseerd.

4.2 Informatie

De meeste ouders hoorden voor het eerst van de leercirkel doordat hun kind met een brief van school thuiskwam, waarin stond dat hun kind voor de leercirkel was uitgekozen.

Alle ouders vroegen zich af waarom hun kind was uitgekozen. Dat werd niet duidelijk uit de informatie (brief en folder) van de school. Meerdere ouders gissen naar de reden en vullen die zelf in:

‘Omdat hij een stille jongen is, ze willen weten wat hij denkt.’

‘Omdat hij het waard is en wij als ouders wel betrokken zijn.’

‘Ik denk dat ze wel naar het kind gekeken hebben of die wel serieus genoeg is om de proef te laten slagen.’

‘Hij was eerst aangemeld voor een assertiviteitscursus, maar daar was hij te goed voor dus toen dacht ik dan zal dit wel in de plaats zijn. (...) Niemand heeft gezegd waarom hij gekozen is. We dachten dat het te maken heeft met zijn prestaties die beneden peil zijn.’

Anderen hebben contact met school opgenomen en naar de reden gevraagd:

‘Ik heb het aan de mentor gevraagd. Die wist het ook niet.’

‘Ik heb de directeur gebeld. Ik wilde er wat meer over weten. Mijn vraag was eigenlijk: “Waarom worden kinderen uitgenodigd. Is er soms een probleem?”’

De ouders wilden de volgende informatie van de leercirkelaar horen:

- wat houdt een leercirkel in?
- wat gebeurt er mee na de leercirkel?
- wat wordt er van ons verwacht?

- wat wordt er van ons kind verwacht?
- hoe lang duurt het?
- wie zijn er allemaal bij?

4.3 Doel

Op de vraag waarom Hofstad MAVO leercirkels aan de leerlingen aanbiedt, antwoorden de ouders:

'Er worden speciale kinderen uitgenodigd. Men wil weten waar het kind goed in is, de sterke kanten en wat er nodig is. Men wil verder gaan met dat waar het kind goed in is, zodat hij later een goed leven heeft en iets goeds kan bereiken.'

'Ik weet nog steeds niet wat het nut is. Ik vraag me af wat ermee gedaan wordt. De school gaat er wat mee doen, tenminste dat denk ik.'

'Om kinderen bewust te maken van waar ze goed in zijn, wat ze kunnen leren en om ze een handvat te geven.'

'Het gaat om meer leerlinggericht onderwijs, dat op de leerling gaat aansluiten.'

4.4 Contact met de school

Meerdere ouders zeggen dat ze het fijn vinden dat de leercirkelaar bij hen thuis kwam. Normaal verloopt het contact met de school telefonisch, per mail of op de school:

'Ik bel gewoon op, dat vinden ze soms wel eens lastig maar ik doe het gewoon en dan word ik ook wel teruggebeld. Je hebt ook tafeltjesavonden.'

'Als er iets is, hebben we via de mail contact met de mentor. Dat vinden we een heerlijke manier omdat wij vrij druk zin en met mailen kun je zelf bepalen wanneer je antwoord geeft. Er zijn wel informatieavonden. Soms wordt er gebeld als er iets is. Ik zou wel meer contact willen. Het zou gemakkelijker gemaakt moeten worden om contact op te nemen met mentoren en andere leraren.'

Een voordeel van de leercirkel is dat er meer tijd is om met iemand van school stil te staan bij de leerling. Dat geeft meer mogelijkheden dan op de 'tafeltjesavonden' die op vaste momenten zijn, waarin de tijd per leerling beperkt is (7 minuten) en waar het vooral over de zaken gaat die beter moeten.

'Het is wel goed maar te kort die 7 minuten. Je kan haast niets zeggen, eigenlijk alleen gedag zeggen. Je kan natuurlijk praten over situaties, maar het is te kort.'

'Tijdens de tafeltjesavonden praat je toch vooral met de leraren van de vakken waar hij een slecht cijfer voor heeft. (...) Ik zou het fijn vinden om te weten wat hij allemaal moest leren.'

'Er is minimaal contact. Ik vind het niets. Alleen als we het rapport moeten komen ophalen. En als hij goede cijfers zou hebben gehad, dan hadden we zelfs dat contact niet gehad. Ik denk dat het normaal is voor een school voor voortgezet onderwijs. Ik zou willen dat er eerder aan de bel getrokken wordt.'

4.5 Deelnemers aan de leercirkel

De ouders zijn het ermee eens dat de leerling zelf mag bepalen wie hij uitnodigt.

'Ik stelde het op prijs dat hij mij ook had uitgenodigd. Dat gaf me een stukje waardering, dat hij ons uitnodigde. Toch een teken: ik vertrouw jullie.'

'De jongere moet dat zelf bepalen, maar hij moet er wel advies bij vragen.'

'Als mijn dochter zelf mag kiezen is het fijner.'

'Ik vind het normaal dat hij mag kiezen. Het gaat over hem.'

'In het begin dacht ik: "Wie heeft hij allemaal uitgenodigd!"'

4.6 Verloop van de leercirkel

De meeste ouders hebben het verloop van de leercirkel als positief ervaren. Hier volgen enkele impressies:

'Ik vond het goed. Er waren koekjes en chips! George sprak inderdaad duidelijker en luider. Wat me is bijgebleven is dat hij het met veel dingen die gezegd werden eens was, dat hij niet zo gesloten was, flexibel en niet zo terughoudend als normaal. (...) Het kwam doordat iedereen er was, door de omgang, hoe de vragen gesteld werden. Doordat de groep niet zo groot was voelde hij zich ook vrijer om te praten. Hij voelde zich veilig tussen de mensen waarmee hij was.'

'Ik vond het heel moeilijk om positieve dingen te noemen. Dat heb je in de puberteit. Je kan niets met die vragen. Ik vond het niet vervelend, maar ja.. omdat het niets oplost of toevoegt... Als ze me opnieuw zouden vragen, zou ik niet meedoen. Het doel is niet duidelijk.'

'Sommige dingen zijn leuk. Bijvoorbeeld karakterdingetjes die je op school ook hoorde. Het werd niet in het negatieve getrokken. Hij is snel boos. Leer dat maar eens af als puber!'

'De mentor en de klasgenoot zeiden ook dingen. Ze probeerden hem niet te lofprijzen, maar gewoon te vertellen: daar ben je goed in. De mentor zei dat velen een voorbeeld aan George nemen en dat hij best mag laten zien dat hij het echt kan. Het was goed voor hem. Zelf zou ik het niet willen dat anderen gaan zeggen waar je goed in bent. Nee echt niet, niets voor mij. Poeh.'

'Voor je ego wel heel goed. Wou dat ze tegen mij zulke dingen zouden zeggen. Tjakka!'

4.7 Na de leercirkel

Wat de school met de uitkomsten gaat doen, weten de meeste ouders niet. Zij vinden dat vervelend. Het beïnvloedt hun kijk op de leercirkel. Sommige ouders beoordelen de leercirkel als instrument positief, maar vinden het niet zinvol als er geen vervolg op komt.

'In hoeverre heeft hij er profijt van? Het is onduidelijk wat ze ermee gaan doen. Volgens mij wordt er door de school niets mee gedaan. (...) Dan is het extra gedoe. Als wij er zoveel moeite voor gedaan hebben, vind ik dat de school er wel iets mee moet doen.'

'Op school moeten ze de taken doen die ze genoemd hebben dat ze zouden doen. Ik wijs hem op het verslag: "Kijk hier staat het, hier ben je goed in." Ik merk al wel dat het werkt. Ik wijs hem erop dat hij luider moet praten en dat doet hij dan ook.'

'Wij zijn al bezig met Jeffrey en de mentor, voor de rest denk ik dat er niet zoveel mee gebeurt. Het is maar eenmalig, dan verdwijnt het toch weer in de kast. Als je wilt dat er daadwerkelijk iets mee gebeurt moet je ook een periode afspreken waarna je weer bij elkaar komt.'

'Ik wil wel dat ze doen wat ze gezegd hebben.'

'In het begin dacht ik; wat moet ik ermee? Maar het is leuk. Ik hoop dat er van de zijde van de school nu dingen opgepikt worden. Ze hoeven me nu niet alles te vertellen, maar ik wil wel merken dat er aandacht aan besteed wordt.'

4.8 Tevredenheid over de leercirkel

Er is de ouders gevraagd de leercirkel een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 7,5. Het hoogste cijfer is een 10, het laagste een 5.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de leercirkel zijn:

- voorbereiding (+);
- verloop (+++);
- bedoeling (++);
- wat er met de resultaten gedaan wordt (-).

'Dat het niet gericht is op studie maar op de persoon zelf.'

'Een 5 omdat nog steeds niet duidelijk is waar het nu voor was.'

4.9 Tevredenheid over de mentor

Er is de ouders gevraagd de betrokkenheid van mentor tijdens de leercirkel een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 8. Het hoogste cijfer is een 10, het laagste een 6.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de mentor zijn:

- kwaliteit van de inbreng (+-);
- positieve instelling (++)

'Een 8 omdat het heel goed was. Ze was duidelijk en eerlijk in wat ze zei.'

'Voor de mentor was het niet allemaal duidelijk want die moest op een gegeven moment opeens weg, toen was de leercirkel nog niet voorbij.'

4.10 Tevredenheid over de leercirkelaar

Er is de ouders gevraagd de leercirkelaar een rapportcijfer te geven. Zij geven gemiddeld een 7,9. Het hoogste cijfer is een 10, het laagste een 5.

Hier volgt een opsomming van zaken die een rol hebben gespeeld bij de bepaling van het cijfer. Tussen haakjes staat of zij dit aspect positief (+) of negatief (-) hebben ervaren. Het aantal plussen en minnen geeft aan hoe vaak een onderwerp genoemd is.

Van belang voor de beoordeling van de leercirkelaar zijn:

- afspraken nakomen (++);
- positieve instelling (+);
- creëren van sfeer (+);
- flexibiliteit (+);
- vragen van tevoren doornemen (-);
- omgaan met pubers (-);
- onervarenheid (--);
- organisatie (++++);
- inzet (+).

'De leercirkelaar was onervaren, onzeker, te zijig. Ze liet het te oppervlakkig. Ze had het niet moeten laten bij een antwoord van 'ik weet het niet.'

'Heel goed gedaan, een 9, zelfs wel een 10. Ze was open, gezellig op een leuke manier. Altijd een lach. Ze is gewoon normaal, niet zo verheven, gewoon 1 van ons. Ze had een flexibele houding. Ze heeft zich netjes aan de tijd gehouden, iedereen bedankt, netjes afgesloten en lekkere dingen meegenomen.'

4.11 Effecten

De interviews zijn kort na de leercirkel gehouden. Er zijn dan nog geen effecten te verwachten met betrekking tot het leren. Daarom is de ouders niet expliciet naar effecten gevraagd.

Zij noemen echter wel effecten van de leercirkel:

- oefening voor de leerling in luid en duidelijk de eigen mening te zeggen;
- beter en uitvoeriger contact met de school (mentor);
- meer samenhang tussen school en thuis;
- verbetering in prestaties;
- bemoedigend voor de leerling: vooral praten over positieve dingen;
- bewustwording van de leerling wat hij allemaal kan;
- meer nadenken als ouder wat de leerling nodig heeft om goed te kunnen leren;
- meer nadenken als ouder over wat er goed gaat;
- meer nadenken als leerling over hoe het leren eigenlijk gaat.

5 Ervaringen van mentoren

5.1 Inleiding

Er is met alle mentoren van de 7 leercirkels gesproken. Twee mentoren hebben twee leercirkels meegemaakt. Met hen zijn twee interviews gehouden, over elke leercirkel een.

In de interviews met de mentoren is eerst gesproken over hun ervaring rond de leercirkel(s) die zij hebben meegemaakt. Het grootste gedeelte van het gesprek ging over de implementatie: de plaats die de leercirkel zou kunnen hebben op Hofstad College en hoe een en ander volgens hen het beste georganiseerd zou kunnen worden.

5.2 Informatie

Van de 7 leercirkels weet de mentor tweemaal waarom een bepaalde jongere is gekozen. De mentoren zijn over de leercirkel geïnformeerd, hebben kennis genomen van de brieven en folders maar vinden het moeilijk zich er een voorstelling van te maken:

‘Ik wist de hele bedoeling niet. Dat is nooit uitgelegd.’

‘Ik heb dezelfde brief gekregen als de leerling. Ik wist eigenlijk niet veel meer dan de leerling. Ik wist toen al niet goed wat het doel was. Je kunt moeilijk omschrijven wat het is. Het was haast niet goed uit te leggen. Ik wist er ook te weinig van. (...) Het was suf omdat het doel niet duidelijk was. Ik vraag me af, willen ze nu 1 kind bereiken of de hele klas? Is een leercirkel voor een kind waar iets mee is om te helpen, hem ergens uit te trekken? Of is het voor iedereen?’

5.3 Verloop van de leercirkel

Er is de mentoren niet gevraagd om de leercirkel een rapportcijfer te geven. Tijdens de interviews doen zij uitspraken over hoe zij de leercirkel(s) ervaren hebben en wat zij ervan vonden.

‘Het was leuk om zo naar de leerlingen te kijken, om ook te zien hoe anderen naar hem kijken en hoe anderen hem zien. Het staat of valt ermee of iedereen het serieus neemt. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt; ging erom dat hij beter moest leren plannen.’

'De ouders hebben een grote rem op de leercirkel gehad. Er is wel een klein vonkje gekomen, maar niet een grote vlam en dat had wel gekund. Ze waren nogal negatief en zeiden de hele tijd: "Zo is ie nou eenmaal". Ze zagen ook geen kans om anders te gaan kijken. Heel jammer.'

'Het leverde gewoon te weinig op. Het ligt ook aan mij omdat ik het doel niet zie. Ik vraag me af of het überhaupt wel kan op deze school. Het is een zwarte school en er zijn zoveel andere dingen die spelen. (...) Het zou meer moeten gaan om het verbeteren van vaardigheden.'

'Het gaf allerlei aanknopingspunten. Zijn ouders werkten ook heel goed mee.'

5.4 Na de leercirkel

Mentoren geven aan niet bekend te zijn met afspraken op school over wie wat doet nadat de leercirkel is geweest. De mentoren gaan verschillend om met deze onduidelijkheid. De een doet niets, de ander gaat aan de gang met punten uit de cirkel, de volgende weet het niet zo goed. Duidelijk is dat er onvoldoende lijn in zit. Die zou er wel moeten komen, volgens de meesten.

'Ik zou een en ander uitzoeken, maar later was dat niet nodig volgens de leerling. In het begin hebben we het er nog wel over gehad, maar later niet meer. Het is een beetje doodgebloed.'

'Ik heb het verslag vernietigd, want er stond vertrouwelijk op. Ik had niet begrepen dat het naar de nieuwe mentor moest. De nieuwe mentor krijgt het nu wel als de leerling het goed vindt.'

'We hebben afgesproken dat ik elke vrijdagmiddag met hem ga zitten om dingen af te stemmen en dat doen we nu. Verder zijn z'n ouders meer betrokken, we tutoyeren elkaar nu ook. De band met de ouders is hechter geworden; toch ook doordat je een middag bij elkaar hebt gezeten.'

'Het zou goed zijn om bijvoorbeeld na twee maanden met alle betrokkenen bij elkaar te komen en te evalueren. Te bespreken wat goed gaat en wat wellicht bijgesteld moet worden. Een professional erbij is fijn, want die stelt de juiste vragen.'

5.5 Effecten

De interviews zijn kort na de leercirkel gehouden. Er zijn dan nog geen effecten te verwachten met betrekking tot het leren. Daarom is de mentoren niet expliciet naar effecten gevraagd.

Zij noemen echter wel effecten van het inzetten van de leercirkel zelf:

- leerling is actiever;
- leerling krijgt meer zelfvertrouwen;
- leerling heeft ervaren dat de school hem serieus neemt;
- leerling heeft positieve dingen over zichzelf gehoord;
- leerling krijgt hulp die hij nodig heeft;
- ouders hebben een goede sfeer op school ervaren;
- ouders hebben positieve dingen over hun kind gehoord;
- ouders zijn meer betrokken;
- ouders hebben meer inzicht gekregen in de leef- en schoolwereld van hun kind;
- betere relatie tussen ouders en mentor;
- mentor krijgt andere blik op het kind;
- mentor kan leerling beter accepteren zoals hij is;
- mentor krijgt meer zicht op familie en netwerk.

5.6 Rol van de mentor

Vrijwel alle mentoren wijzen op het feit dat zij te zwaar belast zijn. Ten eerste brengen zij naar voren dat er zoveel speelt aan problemen en onderwijsvernieuwingen dat zij gewoonweg te weinig tijd hebben voor weer een nieuw instrument als de leercirkel. Ten tweede komen zij aan hun 'gewone' mentortaken onvoldoende toe en zouden ze graag meer tijd hebben om 'gewoon' een vertrouwensrelatie met de leerlingen op te bouwen.

Als zij niet meer tijd beschikbaar hebben, zien ze een verdere invoering van de leercirkel niet zitten. Meerdere mentoren zien wel mogelijkheden voor invoering als ook andere vertegenwoordigers van school een belangrijke rol krijgen in het proces van de leercirkel. Dan zou de mentor de leerling kunnen selecteren, maar zou een ander aan de leercirkel deelnemen en verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de resultaten. Zij denken dan vooral aan de zorgcoördinator of een vertrouwenspersoon, die meerdere jaren met een leerling mee kan gaan. Een mentor is er slechts een jaar voor de leerling.

Over deze implementatiekwesities laten we hier de mentoren wat uitgebreider aan het woord. Er is per leercirkel één fragment van een mentor geselecteerd.

'Ik denk dat de leercirkel zich wel terugverdient. Als de school meer naar het individuele kind wil kijken, moet er wel extra tijd voor gemaakt worden. Nu doe je het er even bij, maar dat kan niet als het op grote schaal gaat gebeuren. Er moeten dan omstandigheden gecreëerd worden. (...) Ik denk dat de uitvoering van de resultaten een gedeelde verantwoordelijkheid van leerling en school is. Als een leerling overgaat naar een andere mentor moet er wel een goede overdracht zijn.'

'Ik had het verslag in het leerlingvolgsysteem moeten zetten. Dat heb ik nu vast niet gedaan. Ik weet het niet meer. Er zou met de leerling een meetbaar plan met concreet meetbare doelen gemaakt moeten worden. Zodat je kan terugkoppelen: wat is er verbeterd? Wat is er nog nodig? Maar door wie? Voor 1 leerling de school veranderen gaat niet. Als het overduidelijk is dat iets

een kind in de weg zit, kun je het wel aanbrengen bij de directie. (...) Het is zinvol maar het kost tijd. Zeker als je het natraject voor je rekening neemt. Signaal voor de directie: sta er bij stil dat het tijd kost!

'Ik ben er heel erg voor om de leerling voor te laten gaan, maar de docenten zijn er niet aan toe. Op deze school moeten we zoiets als een leercirkel niet doen. Ik vind dat het op deze school ook wel eens mag gaan over de docenten. Over hen voor te laten gaan. (...) De school moet niet steeds voor iets nieuws kiezen. Op deze school is alles gericht op de mentor, maar er moeten zoveel dingen gedaan worden. (...) De leercirkel is te vaag. De school zou meer aandacht moeten hebben voor het kind thuis, ook weer gaan werken met huisbezoeken. Dat is belangrijk, ook vanwege de verschillende culturen.'

'Wij worden op school zo ontzettend overspoeld door allerlei projecten waar de school dan kennelijk weer subsidie voor krijgt. Er is gewoon geen tijd voor al die dingen. Je vraagt je ook af, wie gaat het allemaal uitvoeren? Stel je voor dat je het moet doen bij meerdere kinderen in de klas. Het is gewoon niet haalbaar.'

'Er is een duidelijk doel nodig. Wat denk je te beogen met een leercirkel voor een specifiek kind? Dat moet je van tevoren als school duidelijk hebben. Je moet leerlingen uitzoeken die echt willen en er het nut van inzien. Het is nodig dat iedereen enthousiast is, anders werkt het niet.'

'Voor leerlingen die meer aandacht opeisen, is die anderhalf uur leercirkel een prima investering. In onze organisatie komt het bij de mentor, die regelt alles. In mijn ogen teveel. Ook organisatorische zaken zoals absentie-administratie, fotogeld innen. Je komt te weinig toe aan dingen doe je echt zou willen bespreken.'

'Ik weet zo wel 5 leerlingen voor wie dit heel goed zou zijn. Maar de mentoren moeten dit doen. Maar je staat hier op school met een hooivorkje waar veel te veel hooi op gegooid wordt. Dit schooljaar wil ik niet meer meedoen.'

5.7 Voor welke leerlingen?

De ene mentor vindt de leercirkel niet geschikt voor leerlingen met 'dit lage niveau', de ander ziet volop mogelijkheden en gunt het elke leerling. Men is het eens over het feit dat er meer planmatig met de leercirkel omgegaan moet worden als Hofstad met de leercirkel gaat werken, Zij vinden dat er of gekozen moet worden voor bepaalde momenten om een leercirkel te houden of voor bepaalde doelgroepen.

Momenten om een leercirkel in te zetten zijn volgens hen:

- aan het begin van een schooljaar ('dan kan je het kind echt volgen')
- aan het begin van het eerste jaar ('dan heb je er het meeste profijt van')
- aan het begin van het tweede schooljaar ('dan ken je zo'n kind al een beetje')

Er worden verschillende mogelijke doelgroepen genoemd om een leercirkel in te zetten. Het zijn leerlingen:

- die meer zelfvertrouwen nodig hebben;
- die positiever met anderen kunnen leren omgaan;
- die gepest worden;
- die iets ingrijpends hebben meegemaakt thuis ('bijvoorbeeld een ouder die wegvalt');
- die zich opvallend anders gaan gedragen;
- die niet lekker in hun vel zitten;
- waarvan weinig contact met de ouders is;
- met motivatieproblemen;
- met wie iets aan de hand is (zorgleerlingen).

6 Ervaringen van leercirkelaars

6.1 Inleiding

Nadat een leercirkel gehouden is, heeft een interview plaatsgevonden met degene die de leercirkel georganiseerd heeft: de leercirkelaar. Dit is een daartoe getrainde onafhankelijke coördinator die verbonden is aan WESP, in samenwerking met de Eigen-kracht *Centrale*. In de interviews met de leercirkelaars is het vooral gegaan over de bevorderende en belemmerende factoren die volgens hen een rol gespeeld hebben bij het organiseren van de leercirkel. Er is met 6 leercirkelaars gesproken, die 7 leercirkels hebben gehouden en betrokken waren bij de voorbereiding van 3 leercirkels die niet zijn doorgegaan.

6.2 Informatie

De leercirkelaars hebben met name in het contact met de mentoren gemerkt dat het om de implementatie van een nieuwe werkwijze ging. Hoewel er schriftelijke informatie was verschaft, bleek het voor mentoren moeilijk om zich een voorstelling van de leercirkel te maken. Er was teveel onduidelijk. Deels leidde dit tot een afwachtende houding en soms afwijzende houding. Bij de mentoren die voor de tweede keer een leercirkel meemaakten was dit al minder.

‘De mentor wist heel weinig. Je kon merken dat hij het eigenlijk niks vond en zijn bedenkingen erbij had. Hij gaf aan dat de leerlingen geselecteerd waren omdat ze er op de een of andere manier uitsprongen.’

‘Ik had verwacht dat de mentor zich namens school verantwoordelijk zou voelen voor het aanbod van de leercirkel, maar dat was helemaal niet zo.’

‘Ze had al eens een leercirkel bijgewoond, dus ze had geen vragen.’

Volgens de leercirkelaars was er bij ouders, leerlingen en mentoren vooral behoefte aan de volgende informatie:

- over de selectie van de leerling (waarom deze leerling);
- over het proces van de leercirkel (hoe gaat het precies);
- over het vervolg (wie doet nu wat met de resultaten).

De leercirkelaars hadden zelf ook behoefte aan informatie, met name over de selectie van de leerlingen, het vervolg en de bereikbaarheid van de mentoren. Ouders, leerlingen en mentoren kwamen met hun vragen bij de leercirkelaar en vroegen bijvoorbeeld waarom een bepaalde leerling geselecteerd was. De leercirkelaar was niet van de selectieoverwegingen op de hoogte en had verwacht dat de dit bij de aangezochten wel bekend zou zijn. Dat bleek meestal niet het geval. De leercirkelaars maken er ook melding van dat het uitermate moeilijk was om de mentoren te bereiken. Soms lukte dit met behulp van de conciërge.

6.3 Verloop van de leercirkel

De leercirkel was niet alleen nieuw op Hofstad College, voor de meeste leercirkelaars was het ook voor het eerst dat zij een leercirkel voorbereidden. Zij vertellen dat ze zenuwachtig waren en aan het zoeken waren naar hun rol. Er is de leercirkelaars niet gevraagd de leercirkel met een rapportcijfer te beoordelen. We volstaan hier met enkele impressies van leercirkelaars:

'Het was mijn eerste leercirkel. Het ging op zich wel. Maar het was niet heel positief allemaal. De mentor had het op een gegeven moment helemaal gehad en vader zag er het nut niet van in. Misschien moeten ze het inzetten bij kinderen waar echt iets mee aan de hand is of omdat je meer wilt weten over hoe iemand leert. (...) Ik was zenuwachtig, in jaren niet geweest. Ik was bang dat ik essentiële stappen zou vergeten. Als je het vaker hebt gedaan gaat het vast soepeler.'

'Het ging perfect. Ongedwongen sfeer. De deelnemers waren heel positief. Ze bleven ook maar dingen opnoemen. Jack had wel moeite om de complimenten te ontvangen. Hij was wel trots. Wat jammer was, was dat de mentor op het allerlaatste moment nog begon over het feit dat Jack de week ervoor nog had gespijbeld. Hierdoor sloeg de stemming compleet om. Jack moest ook huilen. Echt heel jammer.'

'Ik denk dat het heel fijn geweest is voor het broertje. Daar was iets mee. Ik weet het niet precies. Ik denk dat hij het heel fijn vond om serieus bij een volwassen ding te zitten. Hij vond het sowieso fijn om te merken dat hij serieus genomen werd.'

'De sfeer was wat mat. De dingen die de ouders tijdens de voorbereiding gezegd hadden, kwamen er helemaal niet uit. Iedereen was heel afwachtend. Ik ging teveel mee in die sfeer. Best lastig omdat er zo weinig gezegd werd.'

'De mentor deed goed mee. Hij wist eigenlijk ook maar heel weinig van de leerling.'

'Ik denk dat de ouders het idee hadden dat hun kind was uitverkoren. Het was gewoon positief. Het ging allemaal goed. Gewoon een cadeautje om aan mee te werken. De buurvrouw deed mee als tolk. Dat verliep allemaal prima.'

6.4 Suggesties voor de school

Er is de leercirkelaars gevraagd of zij suggesties hebben voor de implementatie van de leercirkels op Hofstad.

Zij doen de volgende suggesties:

- draagvlak onder leraren en mentoren vergroten;
- workshop over de leercirkel voor mentoren;
- meer ervaring opdoen met de leercirkels zodat meer mentoren het kunnen meemaken;
- bereikbaarheid van de mentoren verbeteren;
- duidelijker selectiecriteria;
- eerst een persoonlijk gesprek door mentor met leerling over waarom school een leercirkel aanbiedt, pas daarna aanmelden bij WESP;
- aanmelder/mentor aanspreekpunt voor leerling, ouders en leercirkelaar bij vragen en problemen;
- folders voor de ouders in meerdere talen;
- protocol maken waar in staat wie wat wanneer doet;
- meer interne en persoonlijke communicatie over de leercirkel;
- meer communiceren met ouders, leerlingen;
- leerlingen meer betrekken bij het vervolg.

7 Conclusies en aanbevelingen

Op Hofstad College is in de periode juni 2005 - juni 2006 geëxperimenteerd met leercirkels. In een leercirkel komen leerling, ouders, netwerk van de leerling en vertegenwoordigers van de school bij elkaar om gezamenlijk te spreken over de kwaliteiten en leervragen van een leerling en wat te inventariseren op welke wijze aan de leervragen gewerkt kan worden.

Doel van het project is om binnen Hofstad College de methode van de leercirkel uit te proberen en er in korte tijd zoveel mogelijk ervaring mee op te doen. Het project is onderzocht met als doel implementatiegegevens te verzamelen en meer zicht te krijgen op bevorderende en belemmerende factoren. Het onderzoek heeft plaatsgevonden door bestudering van schriftelijke bronnen en interviews met de direct betrokkenen: leerlingen, ouders, mentoren en leercirkelaars.

Na het houden van proefcirkels om de methodiek te ontwikkelen, zijn er 13 leerlingen benaderd voor een leercirkel. Dit heeft geleid tot het houden van 7 leercirkels. Het aantal leercirkels is te gering om representatieve of verstrekkende conclusies te kunnen trekken. Er is wel voldoende ervaring opgedaan om trends te kunnen weergeven en aandachtspunten voor de implementatie van de leercirkel te formuleren.

De leercirkels zijn goed verlopen: de uitgenodigde personen namen deel (gemiddeld 7 personen per leercirkel) en het beoogde proces verliep naar tevredenheid volgens ouders en leerlingen.

De meeste ouders en leerlingen waren positief over het verloop van de leercirkel (rapportcijfer van beiden: 7,5), de inbreng van de mentor (resp. rapportcijfer 8 en 7,9) en leercirkelaar die de leercirkel organiseerde (resp. rapportcijfer 7,9 en 8,4).

Leerlingen, ouders en mentoren maken melding van verschillende effecten van de leercirkel. Het gaat hier om korte termijn effecten; de interviews werden kort na de leercirkel gehouden.

Men vindt het contact tussen leerling, ouders en mentor verbeterd; men kent elkaar beter en er is meer afstemming. Ouders en leerlingen merken op dat zij bewuster bezig zijn met het leren van de leerling en wat daarvoor nodig is. Zij merken ook op dat de leerling baat heeft gehad bij de positieve insteek van de leercirkel: aandacht voor kwaliteiten in plaats van aandacht voor wat er niet goed gaat en negatief gedrag.

Leerlingen hebben de leercirkel leerzaam gevonden, zowel de cirkel zelf (praten over jezelf, mening verwoorden) als het resultaat (tips).

De leercirkel heeft de participatie van de betrokken ouders bevorderd; zij hebben meer contact met school gehad en meer hun zegje kunnen doen.

Mentoren hebben meer zicht gekregen op de leersituatie, het netwerk van de leerling en de leerling zelf. Er is duidelijk geworden dat er veel speelt in het leven van leerlingen waar de school geen of onvoldoende weet van heeft, maar waarvan verondersteld mag worden dat het invloed heeft op het leren van de leerling.

Terugkomend onderwerp in de interviews met leerlingen, ouders, mentoren en leercirkelaars is de plaats van de leercirkel op de school. Er zijn vragen over de selectie van leerlingen, de invulling van het mentoraat en het vervolg van de leercirkel.

Er zijn diverse suggesties voor het moment dat de leercirkel ingezet kan worden. Zij hebben gemeen dat men de cirkel *zo vroeg mogelijk* wil inzetten: aan het begin van de opleiding en/of het begin van het schooljaar.

Over de mogelijke doelgroepen wordt verschillend gedacht, variërend van voor alle leerlingen die op school komen tot de zogenaamde zorgleerlingen. Men is het er over eens dat als er met de leercirkel wordt gewerkt, duidelijk moet zijn voor welke leerlingen en op welke wijze de resultaten een plaats krijgen in de begeleiding van en het (leer)aanbod voor de leerling.

Voor het welslagen van de implementatie van leercirkels is het van belang dat:

- de leercirkel ingepast wordt in het schoolplan en de werkwijze van de school.
 - Aandachtspunten hierbij zijn:
 - de selectie van de leerlingen;
 - de rol van de mentor (visie op mentorschap, taakopvatting, betrokkenheid bij leerling en aanbod leercirkel);
 - de belasting van de mentoren (beschikbare tijd, motivatie, bereikbaarheid)
 - draagvlak binnen de school (sleutelfiguren, mentoren leerkrachten);
 - plan van aanpak (afstemming met en terugkoppeling naar management);
 - vervolg op de leercirkel: uitvoeren van de resultaten;
 - samenhang met andere werkvormen en ontwikkelingen.
- de informatievoorziening goed is.
 - Aandachtspunten hierbij zijn:
 - informatiemateriaal (brieven, folders);
 - informatiemateriaal voor ouders in meerdere talen;
 - mondelinge overdracht van mensen die een leercirkel hebben meegemaakt (workshops, inzet van leerlingen);
 - informatie voor en communicatie met alle betrokkenen binnen en buiten de school (leerlingen, ouders, mentoren, leercirkelaars);
 - informatie voor alle betrokkenen over waarom een jongere voor een leercirkel is geselecteerd;
 - informatie voor alle betrokkenen over wat er met de resultaten van de leercirkel gebeurt.

Geraadpleegde bronnen:

Beek, F. van (2005). *'Het is mijn keus wat ik wil leren'. Kleuters en tieners in één klas*. In: 0-25, juni 2005.

Beek, F. van, Beek, H. van, Horst, H. van der (2005) *Werkboek Training Leercirkels*. Voorhout/Zwolle: WESP/Eigen Kracht Centrale.

Meerdink, J. (2004). *De tafel van tien van de nieuwe school*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Meerdink, J. en Sliedrecht, A. (2005). *De tafel van tien van de veilige school*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Notitie leercirkel (2004). Rijswijk: Vragenderwijs.

Pagée, R. van (2003). *Eigen Kracht. Family Group Conference in Nederland. Van model naar invoering*. Amsterdam: SWP.

Projectplan Beleidsregels Vooruit (2004). Leercirkel. Den Haag: Hofstad MAVO

Veilig leren. Cirkels een uitdaging. (2006) Krant van de Eigen Kracht Centrale, in samenwerking met de Haagse, school voor VMBO. Zwolle: Eigen Kracht Centrale.

WESP: *De leercirkel: ontwikkeling en introductie bij Hofstad Mavo*. Intern stuk, 4 september 2005.